

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- **yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahajärjestelmän muutoksista**

Väestöliiton kannanotot - vanhempainpäiväraahajärjestelmästä

Hallituksen esitysluonnoksessa esitetyt tavoitteet ja ehdotukset ovat kannatettavia ja vastaavat pitkälti mm. Väestöliiton aiemmin tekemiä esityksiä lasten hyvinvoinnin tukemisesta, perhemuotojen monimuotoisuuden sekä perheiden ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta ja tasa-arvon vahvistamisesta. Väestöliitto painottaa erityisesti uudistuksen perhepoliittista ja lapsipoliittista vaikutusta. Lapsi- ja perhemyönteisyys on merkityksellistä yksilö- ja perhetasolla ja sen lisäksi myös väestötasolla. Kansallinen lapsistrategia (Komiteamietintö; Valtioneuvoston julkaisu ja 2021:8) on julkaistu helmikuussa 2021 ja se sisältää perhevapaisiin liittyviä linjauksia seuraavasti:

"Strategiset linjaukset/Perheen riittävä toimeentulo sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

Sitoudutaan vähentämään lapsiperheköyhyyttä määrätietoisin toimin läpi yhteiskunnan. Lapsiperheiden riittävän toimeentulon varmistaminen ja lapsiperheköyhyyden vähentäminen nostetaan painopisteiksi sosiaaliturvan kehittämisessä.

Kehitetään yhteistyössä työelämän perhemyönteisyyttä ja tunnistetaan erilaisia työn tekemisen tapoja. Työn, opintojen ja perheen yhteensovittamisessa huomioidaan nykyistä paremmin perheiden ja perhemuotojen moninaisuus sekä koko lapsuusaika. Lisätään joustavia mahdollisuuksia

perheille jakaa hoivavastuuta vanhempien ja muiden läheisten kuten isovanhempien kesken. Turvataan perheiden valinnanvapaus järjestää etenkin pienten lasten hoito kotona.

Huomioidaan perheiden ja perhemuotojen moninaisuus erilaisissa suoraan tai välillisesti perheille suunnattavissa tukimuodoissa. Perheille suunnattavaa tukea kehitetään huomioimaan pikkulapsivaiheen tarpeiden lisäksi nykyistä paremmin myös muu lapsuusaika."

Lapsistrategia tunnistaa myös lapsi- ja perhemyönteisyyden ja syntyvyyden välisen yhteyden. Strategian mukaan Suomen kansantaloutta kuormittavat muuttuva huoltosuhde ja alhainen syntyvyys, ja perheellistymisen esteet ja syntyvyyden aleneminen ovat ongelma myös inhimillisestä näkökulmasta. Lausunnolla oleva esitys luo myös rohkaisua ja kannusteita oman lapsitoiveen täyttämiseen eli ensimmäisen tai seuraavan lapsen saamiseen.

Perheellistymisen taloudellisia esteitä ja lapsiperheköyhyyden syitä tulee hallituskaudella ja sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä selvittää laajemminkin.

Uudistus mahdollistaa opiskelun, työn tai yrittäjyyden yhteensovittamisen vanhemmuuteen pikkulapsivaiheessa entistä joustavammin. Uudistus voi koko yhteiskunnan tasolla tukea Suomen toipuvaa syntyvyyttä, mitä Väestöliitto pitää myönteisenä, koska Suomen väestönkehitys olisi näin nykyistä kestävämmällä uralla ja nykyistä suurempi lapsiluku on myös monien oma ihanne.

Väestöliitto kannattaa peruslinjausta vanhempainpäivärahojen lähtökohtaisesta tasajaosta kahden vanhemman tilanteessa. Malli korostaa vanhempien tasaveroisuutta ja jättää silti vanhempien ja lasten yksilöllisille tilanteille ja tarpeille tilaa ja antaa perheille valinnanvapautta.

Vanhempainvapaan pidentäminen on oikeansuuntainen toimenpide. Pidemmällä aikavälillä uutta perhevapaamallia tulee edelleen kehittää niin, että vanhempien yhteenlaskettu päivärahakausi on vielä nyt tehtyä ehdotusta pidempi, 1,5 vuotta vastaava jakso. Perheiden yleinen toive on hoitaa lasta kotona 1,5-2 vuotta, ja nykyisin valtaosa perheistä käyttääkin toivotun kotihoitovaiheen järjestämiseksi lasten kotihoidon tukea.

Eryteisesti peruspäivärahan tasoa tulee pidemmällä aikavälillä korottaa. Ansioon suhteutusta korvauksesta esimerkkiä voidaan ottaa Ruotsista ja Virossa, missä vanhempainetuudet ovat suhteessa edunsaajan ansioihin Suomea anteliaammat.

Lausunnolla olevassa esityksessä Väestöliitto pitää myönteisenä muutoksena sitä, että lainsäädäntöä korjataan yhden taloudellisesti haavoittuvan ryhmän osalta poistamalla vaatimus edeltävästä 180 päivän vakuutuskaudesta vanhempainpäivärahan edellytyksenä.

Väestöliitto kiittää sitä, että perheiden monimuotoisuuden huomioiminen etenee perhevapaauudistuksen myötä. Tässä suhteessa esitys vaatii toisaalta vielä korjauksia siltä osin kuin jotkin perhemuodot ovat joutumassa etuuksien leikkausten kohteeksi.

- Esitys vaatii vielä korjauksia siltä osin kuin jotkin perhemuodot tai -tilanteet ovat joutumassa etuuksien leikkausten kohteeksi.

- Väestöliitto pitää myönteisenä muutoksena sitä, että lainsäädäntöä korjataan yhden taloudellisesti haavoittuvan ryhmän osalta poistamalla vaatimus edeltävästä 180 päivän vakuutuskaudesta vanhempainpäivärahan edellytyksenä.

-Ehdotettu osittainen vanhempainvapaa ei ole yhdenvertainen erilaista työtä tekevien kesken, koska esim. osa-aikatyössä yhtä pidettyä osapäiväistä vapaata ja siitä saatua osittaista vanhempainrahaa kohti kuluu kokonainen vanhempainrahapäivä. Järjestelmän joustavuuteen ja vapaiden käytön helpottamiseen jää tässäkin vielä parantamisen varaa.

- kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien

-

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin

-

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin

-

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin

Väestöliiton kannanotot - perhevapaat ja työsuhde

Esitys jakaantuu toisaalta sosiaaliturvaetuuksia ja toisaalta työsuhdetta koskeviin muutoksiin. Joustavuuden lisääminen jää uudistuksessa erityisesti työsuhteisilla osin keskeneräiseksi. Vapaiden käyttöä koskevat ilmoitusajat ovat perheiden näkökulmasta pitkiä. Perheen näkökulmasta vanhempainvapaiden jaksojen määrä voisi olla myös lapsikohtainen. Jos perheeseen syntyy lyhyessä ajassa useampi lapsi, vanhemmalla voisi olla käytössään useampi kuin neljä jaksoa vuodessa.

Väestöliiton kannanotot - omaishoitovapaat

Lausunnolla oleva esitys sisältää perhevapaasäännösten rinnalla uudet säännökset omaishoitovapaasta. Esitys luo tältäkin osin Suomen mallin työelämän tasapaino -direktiivin toimeenpanosta. Ikääntyvässä yhteiskunnassa myös omaisten ja läheisten kantama hoivavastuu ”vauvasta vaariin” on tärkeä tunnistaa, tehdä näkyväksi ja ottaa huomioon toimeentuloturvan, sosiaali- ja terveystalouden ja työelämän uudistuksissa. Kun perhe määrittää laajasti eri perhetyyppit ja ikäkaudet huomioiden, omaishoivan kysymykset voidaan nähdä osana perhepolitiikkaa. Taloudellisten ja työllisyys- ja työelämänäkökohtien rinnalla on tarkasteltava hoivan inhimillisiä, ihmissuhteita koskevia ulottuvuuksia.

Omaishoitovapaan määrittelyssä omaishoidon käsite on pidettävä erillään sosiaalihuollon omaishoitotilanteista, joissa kunta (jatkossa mahdollisesti hyvinvointialue) tekee henkilön kanssa omaishoitosopimuksen ja maksaa omaishoidon palkkiota. Omaishoitovapaa on työsuhteessa olevalle subjektiivinen oikeus vapaaseen läheisen henkilön äkillisessä hoivan tarpeessa. Väestöliitto ehdottaa, että omaishoitovapaassa huomioitaisiin läheisten asuminen myös muussa kuin omaishoitajan taloudessa. Työsopimuslain 7a §:ää säädettäessä Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta (TyVM 14/2010 vp) totesi, että työntekijällä tulee olla mahdollisuus jäädä määrääjäksi hoitamaan myös muuta läheistä henkilöään kuin perheenjäsentään. Läheisyys ei ole riippuvainen asumisjärjestelystä, ja äkillisiä tilanteita voi läheiselle tulla missä elämänvaiheessa ja iässä vain.

Kuten lasten hoidossa myös omaishoitotilanteissa taloudellista taakkaa omaishoidon aiheuttamasta tulonmenetyksistä tulisi tasata sosiaalivakuutuksen kautta. Väestöliitto ehdottaa ainakin pitemmällä aikavälillä uudistusta täydennettäväksi niin, että omaishoitovapaasta maksettaisiin omaishoitorahaa. Tämä parantaisi omaishoitovapaan yhdenvertaisuutta niin, että se mahdollistaisi pienituloisillekin paremmin vapaan käytön.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

-

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-
- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

-
- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

-
- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

-
- **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-
- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**
-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

Uudistuksen toimeenpano ja yhteistyö

Uudistuksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää asennemuutoksia niin ihmisten yksityiselämässä kuin työpaikoilla. Uudistuksen toteutuvia vaikutuksia on seurattava ja arvioitava.

Valtioneuvoston kanslia tilasi v. 2020 selvityksen Suomen väestökehityksestä ja Väestöpoliittinen selvitys Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä – Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:2) julkaistiin maaliskuussa 2021. Selvitys kiteytyy viiteen linjaukseen, joista yksi Lapsia – totta kai -linjaus edustaa lapsimyönteisyyttä ja ihmisten omia toiveita

tukevaa pronatalismia. Jokainen lapsi on tervetullut ja jokaiseen lapseen panostetaan. Selvityksessä nostetaan esille myös perhevapaaudistuksen tärkeys seuraavasti:

"Lastensaantia koskevat kampanjat, kannustimet, tai perhelupaukset ovat aiheellisia juuri nyt, kun Suomen syntyvyys on vaa'an kielessä pitkään jatkuneen laskun sekä pandemian takia. Perhevapaaudistuksen yhteydessä olisi mahdollista herättää keskustelua uusista joustomahdollisuuksista ja eri tavoista olla vanhempi ja elää lasten kanssa. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden sekä hedelmällisyystietoisuuden edistämiseksi tulisi päivittää opetusta ja tukimuotoja lapsille ja nuorille aikuisille."

Väestöliitto tukee näitä Väestöpoliittisen selvityksen ehdotuksia.

Väestöliitto painottaa viranomaisten, työmarkkinaosapuolten, työpaikkojen ja oppilaitosten sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen hyvää yhteistyötä uudistuksesta viestimisessä, uudenlaisten toimintamallien kokeilemisessä ja hyvien käytäntöjen levittämisessä. Väestöliitto on osaltaan valmis toimimaan tässä yhteistyössä. Väestöliitto on sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella luonut pilotoinnin avulla perheystävällisen työpaikan toimintamallin ja Perheystävällinen työpaikka -tunnuksen. Viimeksi v. 2019–21 Väestöliitto on tukenut Tasa-arvo ja isät -hankkeessa Työsuojelurahaston tuella isäystävällisyyden lisäämistä hankkeeseen osallistuneilla työpaikoilla.

Muut mahdolliset kommentit

-

Koivuranta Eija
Väestöliitto ry - Eija Koivuranta, toimitusjohtaja